

Koordinaatit: 65°N, 27°E

Suomi

 Tämä on [vakaa versio](#), joka on [arvioitu](#) 24. tammikuuta 2016. [Uusin versio](#) sisältää [2 muutosta](#) odottamassa arviointia.(+)

Tämä artikkeli käsittelee valtiota. [Täsmennyssivulla](#) on sanan suomi muita merkityksiä.

Suomen tasavalta eli **Suomi** ([ruots.](#) *Republiken Finland, Finland*) on [valtio Pohjois-Euroopassa Itämeren](#)rannalla. Suomi kuuluu [Pohjoismaihin](#) ja [Euroopan unioniin](#). Se rajautuu idässä [Venäjään](#) ja siihen kuuluvaan [Karjalan tasavaltaan](#), pohjoisessa [Norjaan](#) ja lännessä [Ruotsiin](#). Etelässä lähin maa on [Viro Suomenlahden](#)eteläpuolella. Suomen pääkaupunki ja suurin kaupunki on [Helsinki](#). [Ahvenanmaan](#) maakunnalla on [itsehallinto](#)ja lähes koko maakunnan alue on [demilitarisoitu](#).

Suomi kuuluu maapallon ilmastovyöhykkeistä pääosin [subarktiseen mannerilmastoon](#). Etelä- ja lounaisrannikolla on lämminkesäinen mannerilmasto. Kasvillisuusvyöhykkeistä Suomi kuuluu pääosin [pohjoiseen havumetsävyöhykkeeseen](#).

Suomi on [verraten harvaan asuttu](#) maa, ja sen 5,5 miljoonaa asukasta keskittyvät pääosin maan etelä- ja keskiosiin. Suomen maapinta-ala on 303 892,46 neliökilometriä.

[Suomen perustuslaki](#) määrittelee [kansalliskieliksi suomen](#) ja [ruotsin](#). Vuoden 2013 lopussa suomen puhujia oli väestöstä 89,3 prosenttia ja ruotsinkielisiä 5,3 prosenttia. Muiden kielten puhujien osuus väestöstä oli 5,3 prosenttia.^[7]

Suomen ostovoimakorjattu bruttokansantuote vuonna 2015 on [Kansainvälisen valuuttarahaston](#) arvion mukaan noin 225 miljardia Yhdysvaltain dollaria.^[4]

Nimi[\[muokkaa | muokkaa wikitekstiä\]](#)

Sanan *Suomi* [etymologiasta](#) ei ole täyttä varmuutta. Se on ilmeisesti ollut alun perin Suomenlahden ympäristöä ja sittemmin lähinnä [Varsinais-Suomea](#) koskeva nimitys ja laajentunut vasta myöhemmin tarkoittamaan koko maata. Sanaa on käytetty jo [Pähkinäsaaren rauhansopimuksessa](#) nimen *Somewesi* osana, jolloin se on kuitenkin merkinnyt [Viipurinlahden](#) pohjukkaa, jonka suomenkielisenä nimenä vieläkin on [Suomenvedenpohja](#). Varhaisimmissa selityksissä sana on selitetty *suon* tai *suomun* johdokseksi, mutta uudempien tulkintojen mukaan se on [lainasana](#). Lainan yhdeksi mahdolliseksi lähteeksi on esitetty kantabaltin maata (merkityksessä ’seutu’, ’alue’, ’valtapiiri’) tarkoittavaa sanaa žemē, josta myös nimet [Häme](#) ja [saame](#) olisivat peräisin. Toisen selityksen mukaan sana olisi lainattu [indoeurooppalaisesta](#) ihmistä tarkoittavasta sanasta (merkityksessä ’väki’, ’kansa’), jolloin se olisi samaa juurta kuin esimerkiksi [latinan](#) *homo*, ihminen.^[8]

Nykyään nimen *Suomi* vastineita käytetään [itämerensuomalaisten kielten](#) lisäksi [saamelaiskielissä](#), [latviassa](#), [liettuaassa](#) ja [gaelissa](#).^[9] Valtaosassa maailman kieliä maasta käytetään [ruotsin](#) Finland-nimeä vastaavaa sanaa. Tämänkään nimen etymologiasta ei ole varmuutta. [Tacituksen](#) antiikin aikana mainitsemat *fennit* ovat todennäköisimmin viittaneet saamelaisiin. Latinankielinen *bul*la ”*Gravis admodum*” vuodelta 1171 tai 1172 saattaa olla ensimmäinen asiakirjalähde, jossa *finneillä* on tarkoitettu suomalaisia. Termi on *Suomen* tavoin viittanut aluksi läntisen Suomen alueeseen, kuten nimi *Fialanda* paavi [Innocentius III:n](#) kirjeessä vuodelta 1209 ja *Finland* [Egillin, Kalju-Grímrin pojan, saagassa](#) 1200-luvun alkupuoliskolta. Se on tarkentunut sitten Varsinais-Suomeksi, kirjallisessa lähteessä ensimmäisen kerran 23. tammikuuta 1229, seuraavaksi vasta 1300-luvulla keskiajan asiakirjoissa^{[lähde?](#)}.

Kun Ruotsi oli vuonna 1340 liittänyt valloittamansa Länsi-Karjalan, jota oli aiemmin hallittu erillisenä, samaan hallintokokonaisuuteen muun valloittamansa alueen kanssa,^{[lähde?](#)} alettiin uutta kokonaisuutta nimittää ”Itämaaksi” ([ruots.](#) *Österland*) erotuksena jo aiemmin valloitetusta läntisestä Suomesta. Nimi Itämaa esiintyy asiakirjoissa ensi kerran 6. joulukuuta 1344.^{[lähde?](#)} Termi Finland esiintyy kuitenkin jo

1300- ja 1400-luvuilla toisinaan rinnasteisena Österlandille. Termi ”Finland” vakiintui vähitellen koko Ruotsin valloittaman alueen, siis läntisen Suomen ja Länsi-Karjalan, yhteiseksi nimeksi etenkin 1400-luvun jälkipuoliskolla, mutta sitä käytettiin samanaikaisesti myös Varsinais-Suomesta. Lukija joutui aina pääättelemään asiayhteydestä, kummasta on kyse, samoin kuin Svecia-termin kohdalla jouduttiin pääättelemään, onko kyse koko Ruotsista vai vain Sveanmaasta. Viimeksi termiä Österland käytti Kustaa Vaasa vuonna 1525.^[10] [Pohjanmaata](#) Suomi-käsite ei kuitenkaan aina sisältänyt vielä 1700-luvullakaan.^[11]

Historia[\[muokkaa | muokkaa wikitekstiä\]](#)

Pääartikkeli: [Suomen historia](#)

Suomena tunnettu maa-alue asutettiin noin 8500 eaa. välittömästi jääkauden jälkeen. Kirjoitettuja asiakirjoja edeltävää aikaa nimitetään esihistoriaksi. Historiallisen ajan alku on usein sijoitettu nykyisen Länsi-Suomen alueella noin vuoteen 1150 ensimmäisen ristiretken vuoksi, mutta vanhimmat säilyneet Suomen aluetta koskevat asiakirjat ovat yhtä poikkeusta lukuun ottamatta peräisin vasta 1200-luvulta. Vaihtelevan kokoinen osa nykyisen Suomen valtion alueesta oli keskiajalta aina Suomen sotaan asti osa Ruotsin valtakuntaa. Vuosina 1809–1917 Suomi kuului puolestaan Venäjän keisarin alaisuuteen autonomisena suuriruhtinaskuntana. Itsenäisen Suomen valtion historia alkaa vuodesta 1917.

Esihistoria[\[muokkaa | muokkaa wikitekstiä\]](#)

Pääartikkeli: [Suomen esihistoria](#)

Katso myös: [Suomalaisen alkuperä](#)

Suomen esihistoria käsittää pääasiassa jääkauden jälkeisen ajan Suomen asuttamisesta aina historiallisen ajan alkuun asti. Pohjoismaissa esihistoria jaetaan yleensä kivikauteen, pronssikauteen ja rautakauteen, joka on myös Suomen esihistoriassa käytetty jaottelu. Jaottelu on peräisin arkeologisen tutkimuksen alkua ajoilta, jolloin löytöesineet jaoteltiin kiven, pronssin ja raudan perusteella ryhmiin. Nykyinen arkeologinen tutkimus nojaa luokittelussaan moniin luonnontieteellisiin ajoitusmenetelmiin ja ajoituksen nimistöä on monipuolistettu.

[Astuvansalmen kalliomaalaukset](#)[Ristiinassa](#) [Etelä-](#)

[Savossa](#) Suomen esihistorialliselta ajalta kuuluvat Pohjois-Euroopan laajimpiin.

Kivikausi[\[muokkaa | muokkaa wikitekstiä\]](#)

Mikäli [Pohjanmaalta](#) esiin kaivetun [Karijoen Susiluolan](#) löydöt on tulkittu oikein, Suomessa on asunut [neandertalinihmisiä](#) [jopaleoliittisella kivikaudella](#) 75 000–120 000 vuotta sitten, ennen edellistä jääkautta.^[12] Vanhimmat varmat todisteet ihmisasutuksesta Suomen alueella ovat Lahden [Ristolasta](#) ja [Orimattilasta](#) noin vuodelta 8700 eaa. Väestö saapui etelän ja kaakon suunnasta. Suomen asutus on jatkunut keskeytyksettä jääkauden päättymisestä nykyaikaan.^[13] [Mesoliittisen kivikauden](#) jälkeen Suomi kuului 5200 eaa. alkaen [kampakeramiikan](#) alueeseen, joka ulottui Pohjanlahdelta Uralille.^[14] Kivikautisten kulttuurien elämäntapa perustui enimmäkseen metsästykseen ja kalastukseen. Mahdollisesti [neoliittisen kivikauden](#) lopulla (noin 3200–1500 eaa.) tehtiin silti Suomessakin jo maanviljely- ja karjanhoitokokeiluja. Yleisesti otaksutaan, että [suomalais-ugrialaista](#)

[kieltä](#) on puhuttu Suomen alueella jo jostain kivikauden vaiheesta lähtien, mutta tarkemmasta ajankohdasta on erimielisyyttä, ja myös kivikautta myöhempiä ajoituksia on annettu.

Pronssi- ja rautakausi[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Suomen [pronssikausi](#) ajoitetaan tavallisesti 1500/1300–500-luvuille eaa. Pronssin valmistus levisi Suomen alueelle kahdesta suunnasta: länsirannikolle [Skandinaviasta](#) yhdessä muun muassa [uuden hautaustavan](#) kanssa, ja maan sisä- ja pohjoisosiin idästä. Kaudella [maanviljelyn](#)(pääasiassa ehkä [kaskiviljelyä](#)) merkitys kasvoi pyyntitalouden rinnalla erityisesti rannikolla, ja se yhdessä karjankasvatuksen kanssa vakiinnutti asumista.^[15]

[Raudan](#) valmistustaito saapui Suomeen sekä idästä että lännestä 500-luvulla eaa. [Roomalaisella rautakaudella](#) ja [kansainvaellusajalla](#) yhteydet Baltiaan ja Skandinaviaan vilkastuivat. [Merovingi-](#) ja [viikinkiajalla](#) etenkin maan eteläalueiden väestö kasvoi ja asutus levisi Hämeessä ja Savossa. Viimeistään 1000-luvulla Suomi päätyi myös [kristinuskon](#) vaikutuspiiriin. Itä-Suomessa ja [Laatokan](#) alueella rautakautinen maanviljelijäkulttuuri syntyi länttä myöhemmin, ja sen kukoistuskausi sijoittuu [ristiretkiajalle](#) 1000–1200-luvuille. Karjalan alueelle kristinuskko levisi idästä, ja samalla [Novgorodin](#) vaikutus kasvoi.^{[lähde?](#)}

Ruotsin vallan aika[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Pääartikkeli: [Ruotsin vallan aika Suomessa](#)

Keskiaika[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Läntinen Suomi liitettiin Ruotsin valtakuntaan. [Ensimmäinen ristiretki Suomeen](#) 1100-luvulla on tarunomainen tapahtuma, jonka todenperäisyydestä on väitetty paljon. Nykytutkimuksessa on usein omaksuttu kanta, jonka mukaan [Suomen valloitus](#) alkoi vasta 1249, kun [Birger-jaarli](#), kuten [Lyypekin](#) kaupunginkronikka asian ilmaisee, ”pakotti Suomen Ruotsin kruunulle”.^{[lähde?](#)} Ensimmäinen asiakirja, jossa Suomi on selvästi osa Ruotsia, on päivätty 11. helmikuuta 1253.^[16] Ruotsin ja Novgorodin välinen raja ja samalla Suomen itäraja määriteltiin säilyneiden lähteiden mukaan ensimmäisen kerran [Pähkinäsaaren rauhassa](#) vuonna 1323. Kirkko, ruotsalaisten siirtolaisuus, lainsäädäntö ja hallinto, muun muassa verotus, maakuntalaitos ja linnat, liittivät uudet alueet kiinteämmin osaksi Ruotsia. Turun- ja Hämeen linnaa alettiin rakentaa noin vuonna 1280, ja vuonna 1300 vihittiin Turun tuomiokirkko. Vuonna 1362 Suomen laamanni sai myös oikeuden osallistua Ruotsin kuninkaanvaaliin.[Keskiajalla](#) Suomeen syntyivät eurooppalainen [säätö-yhteiskunta](#), kaupunkilaitos ja katolinen kirkko-organisaatio. 1300-luvun lopulta 1500-luvulle Suomi kuului Ruotsin mukana [Kalmarin unioniin](#), joka hajosi [Kustaa Vaasan](#) aikana.

1500- ja 1600-luvut[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Kustaa Vaasan valtakaudella Ruotsiin syntyi vahva keskusvaltio, joka loi perustan maan 1600-luvun suurvalta-asemalle. [Uskonpuhdistuksessa](#) katolinen usko vaihtui [Martti Lutherin](#) oppeihin, mikä antoi alkusysäyksen myös suomen kirjakielen kehittämiseksi. Suurvalta-aikana Ruotsi onnistui [Tanskaa](#), [Puolaa](#) ja [Venäjää](#) vastaan käydyissä sodissa laajentamaan alueitaan Itämeren ympärillä. Jo 1500-luvulla Ruotsin alueisiin liitettiin [Viro](#) sekä [Stolbovan rauhassa](#) vuonna 1617 myös [Inkerinmaa](#) ja [Käkisalmen lääni](#), joka käsitti [Laatokan-](#) ja [Pohjois-Karjalan](#). Nämä aluelaajennukset vähensivät Suomen merkitystä Ruotsin politiikassa, mutta toisaalta maa ei joutunut sataan vuoteen taistelukentäksi.^[17] 1600-luvulla Suomi kytkettiininkin hallinnollisesti tiukemmin emämaahan ja ruotsin kielen asema Suomessa vahvistui, kun Ruotsista tuli Suomeen virkamiehiä.^[18] Hallintoa kehitettiin: Turkuun perustettiin [yliopisto](#) ja [hovioikeus](#), kaupunkilaitosta uudistettiin ja [Pietari Brahen](#) aikana maahan perutettiin postilaitos.

[Suomenlinnan](#) rakentaminen Helsingin edustalle oli yksi niistä toimista, joilla Ruotsi yritti lujittaa Suomen puolustusta hattujen sodan jälkeen.

1700-luku[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Ruotsin asema murentui 1700-luvulla [suuressa Pohjan sodassa](#). [Narvan taistelussa](#) vuonna 1700 Ruotsi saavutti voiton, mutta seuraavina vuosina Venäjän keisarin [Pietari Suuren](#) onnistui rauhassa vallata Ruotsilta Inkerinmaa ja aloittaa uuden pääkaupungin [Pietarin](#) rakentaminen alueelle. Sota päättyi vasta vuonna 1721 [isonvihan](#), Suomen vuosia kestäneen venäläismiehityksen, jälkeen [Uudenkaupungin rauhaan](#). Sodan aikana Venäjän miehittämänä ollut Suomi palautettiin suurimmaksi osaksi Ruotsille, mutta maan kaakkoisosaa liitettiin Venäjään suunnilleen nykyistä rajaa myöten. [Hattujen sodassa](#) 1741–1743 Suomea miehitettiin jälleen, ja Ruotsin itäraja siirtyi [Kymijoelle](#). Sodista huolimatta etenkin 1700-luvun jälkipuolisko oli maalle edellisestä vuosisadasta poiketen suhteellisen kehityksen ja vaurastumisen aikaa.

Autonomian aika[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Keisari [Aleksanteri I](#):n sanoin ”kansakunnaksi kohotetun” Suomen liittyminen Venäjään muodollistettiin keisarin määräyksestä kokoontuneilla [Porvoon valtiopäivillä](#) vuonna 1809.^[19]

Pääartikkeli: [Suomen suuriruhtinaskunta](#)

Suomen suuriruhtinaskunta[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Venäjän tappio Friedlandin taistelussa Itä-Preussissa 14.6.1807 pakotti Aleksanteri I:n neuvottelemaan Ranskan Napoleon Bonaparten kanssa. 7.7.1807 tehdyssä [Tilsitin sopimuksessa](#) Venäjä suostui rauhan ehtona pakottamaan Ruotsin ja Tanskan mukaan Ranskan julistamaan Iso-Britannian [mannermaasulkemus](#)-nimellä tunnettuun kauppasaartoon. Ruotsin kuningas ei tähän suostunut ja venäläiset joukot saapuivat helmikuussa 1808 Suomeen, mutta ankaran talven takia

varsinaiset taistelut olivat [Suomen sodassa](#) vähäisiä. Venäläisten valtaamasta suomalaisalueesta muodostettiin [Suomen suuriruhtinaskunta](#) vuonna 1809 [Porvoon valtiopäivillä](#). Käsité Suomen suuriruhtinaskunta oli esiintynyt jo Ruotsin vallan aikana, mutta varsinaista hallinnollista ja valtiollista merkitystä se alkoi saada vasta nyt.

Suomi säilytti Ruotsin vallan aikaisen virallisen kielen, uskonnon sekä lainsäädännön, ja sillä oli Ruotsin valtakauden lopusta poiketen oma hallinto ja oikeusjärjestelmä. Venäjän keskusjohdon ja suomalaisten aloitteellisuuden yhteisvaikutuksesta suuriruhtinaskunnalle muotoutui ajan myötä [autonomia](#), joka laajeni 1800-luvun lopulle asti. Varsinaisesti kaikki Suomea koskevat asiat olivat suoraan Venäjän keisarin alaisuudessa. Vuoden 1809 vallanvaihdosta seurasivat uudistukset: [Vanhan Suomen](#) alue liitettiin muuhun Suomeen vuonna 1812, pääkaupunki ja [Turun palon](#) jälkeen myös yliopisto siirrettiin Turusta [Helsinkiin](#) ja maahan perustettiin senaatti ja keskusvirastoja.^[20] Suuriruhtinaskunnan aika oli Suomelle edistyksen aikaa. 1880-luvulta autonomiaa kuitenkin alettiin kaventaa ja kehitys kääjisti 1900-luvun taitteen [sortovuosiin](#) ja Suomen Kenraalikuvernööri [Nikolai Bobrikovin](#) murhaan.

Modernisoituva Suomi[\[muokkaa](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)]

[Tampereella](#) sijaitsevan [Tammerkosken](#)rannat ovat Suomen vanhimpiin kuuluvaa teollisuusmiljöötä.

Suomen kehitystä 1850-luvulta eteenpäin leimasivat voimakas väestönkasvu, kansallinen herääminen, [teollistumisen](#)tuoma taloudellinen nousu ja uuden hallitsijan, [Aleksanteri II:n](#), myötä syntynyt vapaamielinen ilmapiiri. 1860-luvulta lähtien [valtiopäivät](#) saivat kokoontua useiden kymmenien vuosien tauon jälkeen säännöllisesti. Aleksanteri III valtakaudella 1880-luvulla Suomen säädöt saivat lisäksi lakien esitysoikeuden.^[21] Suomen ensimmäinen rautatie valmistui, ja ensimmäinen liikepankki perustettiin 1860-luvulla. Elinkeinojen vapautumisen ja liikenneyhteyksien kehittymisen seurauksena myös muuttoliike ja kaupungistuminen kiihtyivät. Näitä uudistuksia edelsivät [oma rahayksikkö](#), omat postimerkit ja ensimmäinen lennätinlinja sekä oma tullilaitos. Keskeinen osa maan teollistumisessa oli sahateollisuudella, jonka osuus kokonaistuotannosta 1900-luvun toisella vuosikymmenellä oli 35 prosenttia. Käsi kädessä edellä mainitun kehityksen kanssa kulkivat koululaitoksen ja kansansivistyksen voimakas kehittäminen, naisen aseman kohentuminen sekä työväenliikkeen synty.

Sortokausista kansallistunteen nousuun[\[muokkaa](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)]

Taiteeseen ja kulttuuriin kehitys toi tullessaan [Suomen taiteen kultakauden](#) ja suomenkielisen kirjallisuuden nousun. Tänä aikana suomalaisten keskuudessa syntyi käsitys Suomesta Venäjästä erillisenä valtiona. Tämä johti ristiriitoihin venäläisten kanssa, koska samaan aikaan emämaassa oli menossa päinvastainen kehitys: Venäjän valtiorakenteen yhtenäistäminen ja tiivistäminen. Seurauksena olivat vuosina 1899–1905 ja 1908–1916 suomalaisiin kohdistetut valtakunnallistamis- eli venäläistämistoimet. Suomalaiset ovat kutsuneet näitä, kansakuntaa yhdistäneitä ajanjaksoja [sortokausiksi](#).^[22] Ensimmäisen venäläistämiskauden päätti [vuoden 1905 suurlakko](#), jonka seurauksena suomalaiset saivat [yleisen äänioikeuden](#) ja kansanedustuslaitoksen, eduskunnan. Tämän seurauksena maahan syntyi nykyaikainen [puoluejärjestelmä](#). Täten myös Suomen poliittinen kehitys alkoi lopulta seurata muuta yhteiskunnassa ilmennyttä modernisaatiota.^{[23][24]}

Itsenäinen Suomi[\[muokkaa](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)]

Maaliskuun ja lokakuun 1917 vallankumoukset[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

[Ensimmäinen maailmansota](#) aiheutti Venäjän keisarikunnan [sisäisen romahduksen](#) keväällä 1917 ja taistelun maan hallinnasta. Myös Suomen suuriruhtinaskunta hajosi ja seuranneessa sekavassa tilanteessa Suomi julistautui itsenäiseksi valtioksi 6. joulukuuta 1917. Venäjän hajaannusta oli kuitenkin seurannut vastaava valtatyhjiö sekä oikeiston ja vasemmiston välinen taistelu vallasta Suomessa, jossa siirtyminen säätyjärjestelmästä parlamentarismiin oli parhaillaan menossa, ja kansa oli jakautunut taloudellisesti ja sosiaalisesti kahteen. Valtataistelu pirstoi suomalaisen yhteiskunnan ja esti kansallisen yksituumaisuuden ja rauhallisen kehityksen. Lisäksi maassa vallitsi uhkaava elintarvikepula. Suomessa oli edelleen hajoamistilassa olleen Venäjän armeijan joukkoja, ja keisarillisen Venäjän poliisi- ja santarmilaitos olivat lakanneet olemasta. Järjestysvaltaa hoitamaan oli perustettu kevästä 1917 alkaen järjestyskaarteja, jotka alkoivat jakautua aseistetuiksi työväen järjestyskaarteiksi [japunakaarteiksi](#) ja porvariston [suojeluskunniksi](#) (valkokaarteiksi), valtataistelun ja yhteiskunnan hajoamisen seurauksena. Yrityksistä huolimatta Suomeen ei kyetty luomaan poliittisesti vahvaa ja laajaa tukea nauttinutta hallitusta. Sen sijaan vasemmisto ja oikeisto pyrkivät ratkaisemaan ongelmat vain omista lähtökohdistaan. Vuoden 1917 loppuun mennessä punakaarteista ja suojeluskunnista muodostui lopulta keskeinen valtatekijä, ja siten sisäpoliittisen tilanteen kehitystä säätelivät etenevässä määrin kaksi keskenään vallasta kilpailevaa sotajoukkoa, joiden välinen jännitys purkautui aseelliseksi kahakoiksi jo marraskuun 1917 suurlakon aikana.^[25]

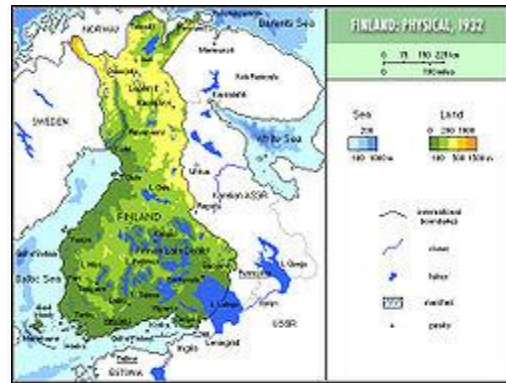
Sisällissota – kansan kahtiajakautuminen[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Suomen tasavallan ensimmäinen lippu, joka vaihtui [sinivalkoiseen ristilippuun](#) 29. toukokuuta 1918.

Tammikuun 1918 aikana kevästä 1917 lähtien kiihtynyt vastakkainasettelu kärjistyi punaisten ja valkoisten väliseksi [sisällissodaksi](#) 27. tammikuuta 1918. Suomi jakaantui [Kansanvaltuuskunnan](#) Etelä-Suomea Helsingistä käsin hallitsemaan punaiseen Suomeen ja [Suomen Senaatin](#) Keski- ja Pohjois-Suomea Vaasasta käsin hallitsemaan valkoiseen Suomeen. Sisällissodassa valkoiset saivat merkittävää tukea keisarilliselta [Saksalta](#) ja punaiset Neuvosto-Venäjän bolševikeilta. Sotaan osallistui vajaat 200 000 suomalaista ja noin 20 000 ulkomaista sotilasta. Suomalaisarmeijoissa merkillepantavaa oli alaikäisten lapsisotilaiden suuri osuus, ja myös naisten osallistuminen sotaan. Valkoiset voittivat sodan. Tämä oli seurausta punakaartien alkeellisesta taistelutaidosta, saksalaisten laatuysiköiden ja suomalaisjääkäreiden antamasta sotilaallisesta tuesta Vaasan senaatille ja sen käytössä olleista ammattiupseereista, jotka mahdollistivat heikosti koulutettujen suojeluskuntien ja [asevelvollisten](#) joukkojen tehokkaamman käytön. Valkoisen armeijan voittoon päättynyt taistelu Tampereen kaupungista ja Saksan armeijan osastojen maihinnousut Hangossa ja Loviisassa sekä saksalaisten suorittama Helsingin valtaus olivat sodan kannalta ratkaisevat tapahtumat. Sodan molemmat osapuolet harjoittivat poliittista terroria yhtenä sodankäynnin muotona. Terrorissa sai surmansa kaikkiaan noin 11 000 – 13 000 uhria. Sodan jälkeen noin 70 000 punaista ja punaiseksi epäiltyä suljettiin vankileireille, valtiorikosoikeuksien tuomittaviksi. Vuoden 1918 sisäisen sodan romahduttaman elintarviketilanteen ja hävinneen osapuolen huonon kohtelun vuoksi leireillä menehtyi kesän 1918 aikana nälkään ja tauteihin (erityisesti [espanjantautiin](#)) noin 13 000 henkeä. Sisällissodassa sai surmansa kaikkiaan noin 37 000 ihmistä.^[26]

Tasavalta vakiintuu[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Suomi 1920–1940. Valtakunnan silloinen kokonaispinta-ala oli 382 801 km² (1938)^[27].

Sisällissodan aikana ja sen jälkeen Suomi liittyi Saksan valtapiiriin. Maaliskuussa 1918 Suomen sotilas- ja kauppapolitiikka oli sidottu Saksaan. Suomea suunniteltiin muutettavaksi [kuningaskunnaksi](#), ja lokakuussa Suomelle valittiinkin saksalainen kuningas [Friedrich Karl](#). Tämä supisti merkittävästi suomalaisten itsenäisyyttä. Ensimmäisen maailmansodan päätyttyä marraskuussa 1918 Saksan tappioon Suomen itsenäisyys toteutui konkreettisesti. Seuraavana vuonna Suomelle vahvistettiin tasavaltainen [hallitusmuoto](#). Maan ulkopoliittikka suuntautui Länsi-Eurooppaan ja Skandinaviaan. Saksalaissuuntauksen päätyminen vahvisti maltillisten väestöryhmien asemaa Suomessa, mikä teki sovinnollisen sisäpolitiikan mahdolliseksi. Merkittävimmät vasemmiston toiveet kuten [torpparivapautus](#), [oppivelvollisuuslaki](#) ja [jauskonnonvapaus](#) toteutuivat vapaamielisten porvarien ja maltillisten sosiaalidemokraattien yhteistyönä. Tasavallan ensimmäiseksi presidentiksi valittu [K. J. Ståhlberg](#) vakiinnutti suomalaisen parlamentarismia, jossa eduskunnan lisäksi presidentillä oli tärkeä asema.^[28] Ståhlbergin kaudella kahtiajakautunut kansakunta alkoi [eheytyä](#) lukuisten sosiaalisten uudistusten ja elintason kasvun ansiosta.^[29]

Yhteiskunnallinen levottomuus[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Vuonna 1928 Suomessa alkanut talouslama aiheutti kommunistien ja oikeistoradikaalien voimistumisen. Vahva oikeistoradikaali [Lapuan liike](#) vaati kommunistien toiminnan kieltämistä lainsäädännöllä, mikä myös toteutui. Poliittinen kenttä oikeistolaistui, mikä näkyi [kokoomuksen](#) [Pehr Evind Svinhufvudin](#) valinnassa tasavallan presidentiksi vuonna 1931. Lapuan liikkeen jäsenet sieppasivat ja pahoinpitelivät, eli [muiluttivat](#) satoja vasemmistolaisia kesällä 1930. Vuonna 1932 Lapuan liikkeen toiminta huipentui [Mäntsälän kapinaan](#), joka kukistui verettömästi kansan pääosan ja [puolustusvoimien](#) annettua tukensa tasavaltaa puolustaneelle presidentti Svinhufvudille.

1930-luvun laman synnyttämä työttömyys kasvatti monin paikoin yhteiskunnallista tyytymättömyyttä. Monet suomalaiset liikkuiivat maan sisällä työn perässä.

Noin 10 000 suomalaista loikkasi Neuvostoliittoon vuosina 1918–1939. Monet tekivät tämän lama-aikana paremman elämän toivossa. Suuri osa näistä emigranttisuomalaisista surmattiin Stalinin vainoissa [Tšeljabinskissä](#) vuonna 1938.^{[30][31][32]}

Heikkenevä turvallisuustilanne[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Euroopan poliittinen tilanne kiristyi 1930-luvulla, ja vuodesta 1935 alkaen oli selvää, että Suomen turvanaan pitämä [Kansainliitto](#) ei kyennyt takaamaan vakavasti otettavaa turvallisuutta pienille maille. Tämä johti ulkopoliittikan linjan muuttumiseen. Suomi alkoi varustautua resursseihinsa nähden melko voimakkaasti ja haki turvaa [pohjoismaisesta](#) yhteistyöstä. Sisäpolitiikassa maailmanpoliittinen tilanne näkyi entistä suurempana sovinnollisuutena vasemmiston ja oikeiston välillä. Tämä loi pohjan myöhemmälle [talvisodan hengelle](#).^{lähde?}

Talvisota[\[muokkaa\]](#) | [muokkaa wikitekstiä](#)

Pääartikkeli: [Talvisota](#)

Suomalaisia sotilaita talvisodassa.

Vuonna 1938 [Neuvostoliitto](#) esitti ensimmäisen kerran epävirallisesti alueluovutuksia [Karjalan kannaksella](#). Suomi kieltäytyi ehdottomasti. Seuraavan vuoden syksyllä, kun [toinen maailmansota](#) oli alkanut, Neuvostoliitto vaati Suomelta tukikohtaa Hangossa ja alueluovutuksia Kannaksella. Samanlaiset vaatimukset esitettiin myös [Baltian maille](#). Toisin kuin ne, Suomi ei suostunut vaatimuksiin, minkä seurauksena Neuvostoliitto aloitti marraskuun 1939 lopussa talvisodan. Sota päättyi maaliskuussa 1940 rauhansopimukseen, jossa Suomi joutui luovuttamaan [laajoja maa-alueita Karjalasta](#) ja Lapin Sallasta. Alueiden väestö evakuoitiin muualle Suomeen.

Välirauhasta jatkosotaan ja Lapin sotaan[\[muokkaa\]](#) [| muokkaa wikitekstiä](#)

Pääartikkelit: [Välirauha](#), [Jatkosota](#) ja [Lapin sota](#)